

Sürdürülebilir Turizm Tutum Ölçeğinin (Sus-Tas) Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması*

The Study of Validity and Reliability of Sustainable Tourism Attitude (Sus-Tas) Scale

Yrd. Doç. Dr. Reyhan ARSLAN AYAZLAR

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Turizm Fakültesi

E-posta: reyhanayazlar@gmail.com

Orcid Id:0000-0002-9546-9412

Öz

Bu çalışmanın amacı, Choi ve Sırakaya (2005) tarafından geliştirilen Sürdürülebilir Turizm Tutum Ölçeğinin (SUS-TAS) geçerlilik ve güvenilirlik analizlerini gerçekleştirmektir. Çekim yerinde yaşayan yerel halkın sürdürülebilir turizmin gelişimine yönelik tutumlarını inceleyen SUS-TAS ölçeğinin analizlerinde kullanmak üzere Didim’de yaşayan yerel halktan veri elde edilmiştir. Veri setinin analizinde, açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizlerinden yararlanılmıştır. Analiz sonucunda orijinal SUS-TAS ölçeğinde yer alan 44 madde 18 maddeye düşmüştür. Çevresel sürdürülebilirlik Didim’de yaşayan yerel halk için en önemli boyut olarak belirlenirken algılanan sosyal maliyetler en az ilişkili boyut olarak tespit edilmiştir. Araştırma bulgularına göre SUS-TAS ölçeğinin Didim yerel halk örnekleminde geçerli ve güvenilir olduğunu söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir turizm, SUS-TAS ölçeği, yerel halk, güvenilirlik, geçerlilik

Abstract

This research aims to reassess the validity and reliability of Sustainable Tourism Attitude (SUS-TAS) scale which is developed by Choi and Sırakaya (2005). Data which was gathered from residents' in Didim was analysed of SUS-TAS scale examining the residents' attitude to sustainable tourism development. Exploratory and confirmatory factor analysis were utilized. Findings support 18 items of SUS-TAS scale that has originally 44 items. Environmental sustainability was found the most related dimension for residents whereas perceived social costs was determined the least related dimension. According to the findings, it can be said that SUS-TAS scale is valid and reliable in Didim sample.

Key Words: Sustainable tourism, SUS-TAS scale, residents, reliability, validity

*Bu çalışma II. Ulusal Sürdürülebilir Turizm Kongresinde Sunulmuştur.

1. Giriş

Ülkelerin ekonomik gelişimlerinde turizmin önemli katkıları bulunmaktadır (Balaguer ve Cantavella-Jorda, 2002; Dritsakis, 2004; Oh, 2005; Demiröz ve Ongan, 2005). Yeni iş alanları sağlayarak çekim yerindeki yerel halkın ekonomik kalkınmasının yanı sıra turizm aynı zamanda doğal ve sosyal çevrenin gelişiminde de etkili olan endüstrilerden biridir. Bununla birlikte özellikle kitle turizminin çekim yerleri üzerindeki olumsuz etkileri gün geçtikçe artmaktadır (Sırakaya ve diğ., 2001; Ko ve Stewart, 2002). Bu olumsuz unsurlardan çekim yerinde yaşayan yerel halk da etkilenmektedir. Yu, Chancellor ve Cole'a (2011) göre bunun bir sonucu olarak, turizmin olumsuz etkilerine yönelik farkındalık gün geçtikçe artmaktadır. Bu noktada kitle turizmine karşı gelişen eko turizm, yeşil turizm, tarım turizmi gibi alternatif turizm türlerinin ortaya çıkışından bahsetmek mümkün olmaktadır (Sırakaya, 1997; Choi ve Sırakaya, 2005). Alternatif turizm türlerinin çekim yerindeki turizm olgusunun ve çekim yerinin devamlılığı bir diğer deyişle sürdürülebilirliğine yönelik ihtiyaçlardan oluştuğu görülmektedir. Bununla birlikte sürdürülebilirlik kavramının kitle turizmi de dahil olmak üzere tüm turizm türlerinde benimsenmesi gereken bir felsefe olduğuna yönelik görüşler bulunmaktadır (Kozak ve Bahçe, 2009; Sonuç, 2014). Tosun'un da (1998) ifade ettiği üzere turizmde sürdürülebilirlik anlayışı, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını tehlikeye atmayan gelişim ilkelerine ters düşmeyecek bir şekilde tüm turizm türlerindeki gelişimi ifade etmektedir.

Alternatif turizm türleri, turizmin sürdürülebilir bir yaklaşımla benimsenmesine odaklanmaktadır. UNWTO (2016) sürdürülebilir turizmi yerel halkın, turizm endüstrisinin, destinasyon çevresinin ve ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılarken bu ihtiyaçların mevcut ve gelecek nesillere olan ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerinin bilincinde olan turizm olarak tanımlamaktadır. Turizmin sürdürülebilirliği, doğal çevreye, sosyo-kültürel yapıya karşı olumsuz etkilerin ve gelir dağılımındaki eşitsizliğin azaltılmasında etkili bir yol olarak ifade edilebilir. Sırakaya, Ekinci ve Kaya'ya (2008) göre turizmin sürdürülebilirliği, yerel halk, ziyaretçiler ve endüstrinin ihtiyaç ve isteklerine yönelik denge sağlayacak girişimleri içeren bütünsel bir planlamayı gerektirmektedir.

Turizmin sürdürülebilirliği anlayışında çevresel, sosyal ve ekonomik olmak üzere üç yaklaşımın öne çıktığı görülmektedir. Buna göre sürdürülebilir turizm: (UNWTO, 2016)

- Biyoçeşitlilik ve doğal mirası korumaya yardımcı ve doğanın dengesi açısından önemli olan ekolojik sürecin sürekli kılınmasını ve turizmin gelişiminde anahtar bir unsur içeren çevresel kaynakların optimal kullanımını sağlamalıdır (çevresel)
- Yerel halkın otantikliğini sağlayan sosyo-kültürel yapısına saygı duymalı, yerel halkın yaşayan geleneksel değerleri ve kültürel mirasını korumalı ve kültürler arası anlayışa katkıda bulunmalıdır (sosyal)
- Yoksulluğu azaltmaya, yerel halkın sosyal hizmetlerine, gelir elde etmelerine ve sabit iş olanaklarına katkıda bulunacak şekilde tüm paydaşlara sosyo-ekonomik yarar sağlamalı, uzun dönemli ekonomik faaliyetlerde bulunmalıdır (ekonomik)

Bu ilkelerden de görüldüğü üzere turizmin sürdürülebilirliğinde yerel halkın desteklenmesi, üzerinde önemle durulması gereken konulardan biri olarak görülmektedir. Turizmin sürdürülebilir gelişimi, yerel halk için ekolojik anlamda sorumlu, sosyal anlamda uyumlu, kültürel anlamda özgün, politik anlamda eşit, teknolojik anlamda destekleyici ve ekonomik anlamda uygulanabilir bir gelişim anlamına gelmektedir (Choi ve Sırakaya, 2005).

Turizmin sürdürülebilir bir yaklaşımla devam ettirilmemesi sonucu oluşan olumsuz etkiler çekim yerinin turistler tarafından tercih edilmemesine neden olabilir. Bu durum ise turizmden yarar sağlayan yerel halk için istenmeyen bir durumdur (Bardakoğlu, 2014). Birleşmiş Milletler Çevre Programı'nda (2009) da vurgulandığı üzere turizmin sürdürülebilir gelişimini sağlamada –yine bu gelişiminden en yüksek yararı elde edecek olan- yerel halkın sürece dahil edilmesi önem taşımaktadır. Çeşitli araştırmacılar da yerel halkın turizm kararlarına katılımlarının sağlanmasının önemine değinmektedir (Keogh, 1990; Nelson, 1993; Çavuş ve Tanrısevdi, 2003). Yerel halk turizm endüstrisinin gelişimine katkı sağlamanın yanı sıra turist memnuniyetini de doğrudan etkilemektedir (Crick, 2003; Harrill, 2004; Duman ve Öztürk, 2005; Sırakaya ve diğ., 2008; Yu ve diğ., 2011; Valle, Mendes, Guerreiro ve Silva, 2011). Turizmin gelişiminde bir gözlemci olarak rol oynamanın ötesinde turizm planlama sürecine bir yardımcı olarak dahil edilmelidir. Yerel halkın planlamaya dahil edilmesi durumunda yöreye ait yerel bilgilere ulaşım ve daha eşit düzeyde kararların alınması sağlanabilir (Zhang ve diğ., 2014). Dolayısıyla yerel halkın turizmin sürdürülebilirliğine yönelik tutumlarının değerlendirilmesine yönelik ölçümlerin yapılması özellikle çekim yeri yöneticileri ve planlayıcıların yararına olacak bir durumdur (Sırakaya ve diğ., 2008). Yerel halkın katılımı ve işbirliği turizm endüstrisinin başarı veya başarısızlığının belirleyicisidir (Riberio ve diğ., 2014).

Yerel halkın turizmin sürdürülebilirliğine yönelik tutumunun, halk desteğinin kazanılmasında önemli bir adım olduğu düşünülmektedir (Sırakaya, 2008). Bu anlamda Choi ve Sırakaya (2005) yerel halkın bu konudaki tutumunu ölçmek adına sürdürülebilir turizm tutum ölçeğini geliştirmişlerdir. Araştırmacıların geliştirdiği ölçek güvenilir ve geçerli olmakla birlikte Amerika'da küçük bir kasabadaki yerel halk örneğinde incelenmiş olması önemli bir sınırlılık olarak değerlendirilmektedir (Sırakaya, 2008). Ölçeğin zenginleştirilmesi için diğer kültürlerde de çalışmaların yapılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Yu ve diğ., 2011). Ayrıca bir kültürden elde edilen veri doğrultusunda geliştirilen bir ölçeğin başka bir kültüre doğrudan aktarılması mümkün olmamaktadır. Bu noktada kültürel farklılıklar göz önünde bulundurulmalıdır. Dolayısıyla böyle bir durumda geçerlilik çalışmalarının yapılması gerekmektedir (Sırakaya ve diğ., 2008). Bu bağlamda SUS-TAS ölçeğinin Türkiye-Kıbrıs karşılaştırması (Sırakaya ve diğ., 2008), Indiana-Orange County (Yu ve diğ., 2011), Güney Carolina (Sırakaya ve Gürsoy, 2013) Cape Verde Adası'nda (Riberio ve diğ., 2014) olmak üzere çeşitli çekim yerlerindeki yerel halkın tutumları incelenmiş ve ölçeğin güvenilirlik ve geçerlilik çalışmaları yapılmıştır. Bununla birlikte kültürel farklılıklar gözetilerek ölçeğin Türkçe versiyonunun güvenilirlik ve geçerliliğine ihtiyaç duyulmaktadır.

2. Sürdürülebilir Turizm Tutum (SUS-TAS) Ölçeği

Alan yazında yerel halkın turizme yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla geliştirilen çeşitli ölçme araçları bulunmaktadır (Lindberg ve Johnson 1997; Gürsoy, Jurowski, ve Uysal 2002; Ko ve Stewart 2002; Gürsoy ve Rutherford, 2004; Dyer, Gürsoy, Sharma ve Carter, 2007). Bu çalışmalardan yola çıkarak Choi ve Sırakaya 2005 yılında yerel halkın turizmin sürdürülebilirliğine yönelik tutumunu ölçmeyi amaçlamış ve sürdürülebilir turizm tutum (SUS-TAS) ölçeğini geliştirmişlerdir.

Kısaca SUS-TAS olarak adlandırılan ölçek yalnızca sürdürülebilir turizm gelişimi ile ilgili toplumun hassasiyetini ölçmekle kalmamakta aynı zamanda sosyal değişim kuramı ile sürdürülebilirlik arasında bir köprü kurmaktadır. Yazarlar alan yazında belirtildiği üzere sürdürülebilir turizmde göz önünde bulundurulması gereken planlama, ziyaretçi yönetimi, tüm toplumun katılımı, yönetim, ulusal düzeyde politikalar ve destek,

ekonomik yararların adil dağılımı ve toplumsal kaynakların korunması gibi konuları içeren sürdürülebilirliğe yönelik tüm içerikleri göz önünde bulundurarak söz konusu ölçeği geliştirmeye özen göstermişlerdir. Çalışmada Teksas'ta yer alan bir turistik şehirde yaşayan yerel halktan veri elde edilmiştir. Sürdürülebilir politikaya yönelik çeşitli ifadelerin yer aldığı 44 madde oluşturulmuştur. Analizler sonucu 44 madde 7 boyut altında toplanmıştır: (1) sosyal maliyetler, (2) çevresel sürdürülebilirlik, (3) uzun dönem planlama, (4) algılanan ekonomik yararlar, (5) ziyaretçi memnuniyetinin sağlanması, (6) toplum temelli turizm, (7) toplum katılımının maksimize edilmesi (Sırakaya ve diğ., 2008). Ölçekte belirlenen alt boyutlara ilişkin faktör yükleri sosyal maliyetler için .71-.83, çevresel sürdürülebilirlik için .59-.79, uzun dönem planlama için .54-.82, algılanan ekonomik yararlar için .58-.78, ziyaretçi memnuniyetinin sağlanması için .55-.79, toplum temelli turizm için .55-.76 ve toplum katılımının maksimize edilmesi için .55-.82 arasında değişmektedir. Çalışmanın iç tutarlılık açısından elde ettiği bulgular sırasıyla .95, .90, .89, .92, .81, .78 ve .79 olarak belirlenmiştir.

SUS-TAS ölçeğinin içeriğinde yer alan 7 boyut şu şekilde açıklanabilir. (Sırakaya ve diğ., 2008; Sırakaya, 2008; Yu ve diğ., 2011).

(1) Algılanan sosyal maliyetler, turistik etkinliklerdeki sosyal ve kültürel değişikliklerin yerel halktaki olumsuz algılarına yönelik olarak geliştirilen bir boyuttur. Olumsuz sosyal ve kültürel etkilerin en aza indirilmesi ile ilgilidir.

(2) Çevresel sürdürülebilirlik, fiziksel ve insan eliyle yapılan kaynakların, etik değerlerin, politikaların, standartların korunması ve olumsuz etkilerin en aza indirilmesi anlamına gelmektedir. Bu boyut ile mevcut ve gelecekteki nesillerin çevresel kaynaklarının korunması merkeze alınmaktadır.

(3) Uzun dönem planlama, uzun vadede bütünleşmiş bir katılımı içermektedir. Sürdürülebilirliğin başarılmasında uzun dönemde dinamik ve katılımcı stratejiler içeren bir planlamanın yapılmasını öngörmektedir.

(4) Algılanan ekonomik yararlar, ekonominin en uygun hale getirilmesine karşılık gelmektedir. Yerel halkın, turizmin gelişimi ile ilgili ekonomik yarar ve maliyetlere karşı tutumları incelenmektedir.

(5) Ziyaretçi memnuniyetinin sağlanmasında, çekim yerinin çekiciliğinin sürdürülmesi ve uygun araçların kullanımı gibi konular yer almaktadır. Turizmin uzun dönemdeki başarısı, gelişimi ve ekonomik olarak uygulanabilirliğinde büyük öneme sahip olan turist memnuniyetinin ölçülmesi ve yönetimine karşı yerel halkın tutumu değerlendirilmektedir.

(6) Toplum temelli turizm, yerel halkın rekreasyonel faaliyetlerin kullanımından, toplumun yeniden yatırım fonlarından, yerel halka yönelik politikalardan ve yerel katılımdan yararlanmasını yansıtmaktadır. Ekonomik özerkliğe ulaşmak amacıyla insan kaynaklarının ve yerel finansal kaynakların kullanımına karşı yerel halkın tutumu değerlendirilmektedir.

(7) Toplum katılımının maksimize edilmesi ise yerel halkın liderlik rolünü, aktif katılımı, işbirliği, bilgi, iletişim ve karar vermeye katılımı olarak değerlendirilmektedir. Planlama ve karar almada yerel halkın katılımının önemi ele alınmaktadır.

Choi ve Sırakaya'nın (2005) ölçeği geliştirmesinin ardından farklı zaman ve kültürlerde ölçeğe ilişkin çeşitli araştırmaların yapıldığı gözlemlenmektedir. Sırakaya ve diğ.'in (2008) araştırmasında, Kıbrıs ve Türkiye örneklerinden elde edilen veri doğrultusunda yapılan analizler sonucunda orijinal ölçekte yer alan 44 madde 33 maddeye düşmüştür. Kültürler arası gerçekleştirilen bu çalışmada orijinalinde olduğu gibi yedi boyut belirlenmiş ve güvenilirlik ve geçerlilik sonuçlarına ulaşılmıştır. Yu ve diğ.'in (2011) Indiana, Orange County bölgesinde gerçekleştirdikleri çalışmada orijinal SUS-TAS ölçeğinde yer alan 44 madde 27 maddeye indirilmiştir. Sırakaya ve Gürsoy (2013) Amerika'nın Güney Carolina eyaletinde 296 katılımcı üzerinde SUS-

TAS ölçeğinin yordama geçerliliği üzerine bir araştırma yapmıştır. Sırakaya ve diğ.'in (2008) geliştirdiği kısa versiyon ölçeği inceleyen araştırmacılar 7 boyutun sürdürülebilirlik öncesi tutumlar ile ilişkisini incelemiştir. Sürdürülebilirlik öncesi tutumlar ise, desteklemede sosyal protesto ve sürdürülebilirlik öncesince ekonomik destek olmak üzere iki alt boyutta incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre SUS-TAS ölçeğinin algılanan sosyal maliyetler ve çevresel sürdürülebilirlik boyutları, sürdürülebilirlik öncesi ekonomik destek boyutunu desteklememiştir. Dolayısıyla araştırmada sürdürülebilirlik öncesine karşı SUS-TAS ölçeğinin yordayıcılığının 5 boyut ve 20 ifade ile sınırlı olduğu tespit edilmiştir (Sırakaya ve Gürsoy, 2013). Riberio ve diğ., (2014) Cape Verde Adası'nda SUS-TAS ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirliğini test etmiştir. Araştırma sonuçlarına göre SUS-TAS ölçeği 7 boyut altında 34 madde ile desteklenmiştir.

Sırakaya ve Gürsoy'a (2013) göre bir ölçeğin yararlı bir araştırma aracı olarak değerlendirilmesinden önce çeşitli araştırmalar ile geçerlilik ve güvenilirliğinin sağlanması gerekmektedir. Buradan hareketle bu çalışmada SUS-TAS ölçeği Türkiye/Didim örneğinde geçerli ve güvenilir midir araştırma sorusundan yola kılınıştır.

3. Araştırmanın Yöntemi

SUS-TAS ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlilik çalışmasında değerlendirmek üzere Türkiye'nin önde gelen turistik çekim yerlerinden biri olan Didim'de yaşayan yerel halk araştırmanın evreni olarak belirlenmiştir. Didim, Altinkum, Apollon Tapınağı gibi doğal ve tarihi cazibe unsurları sayesinde hem yerli hem de yabancı turistler için önemli turistik çekim yerlerinden biri olarak değerlendirilebilir. Ayrıca bölgede yaşayan yerel halkın öncelikli gelir kaynaklarından birinin turizm gelirleri olması da örneklem bölgesinin Didim olarak belirlenmesinin gerekçelerinden biridir. Çalışmada olasılıksız örnekleme (tesadüfi olmayan) yöntemlerinden biri olan kolayda örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Bir diğer deyişle ana kütle içerisinde ulaşılabilen yerel halk örnekleme olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda Hair, Black, Babin ve Anderson'ın (2014a: 10) yapısal eşitlik modellemesi için önerdiği en az 200 ve üzeri katılımcı sayısına ulaşılması hedeflenmiştir. SUS-TAS ölçeğinin test edilmesinde öncelikle orijinal ölçek İngilizceden Türkçeye çevrilmiş ve iki dili de bilen iki akademisyen tarafından kontrolleri sağlanmıştır. Bu kontrollerin sonrasında Türkçe bir anket formu oluşturulmuş ve deneme amaçlı 25 adet üniversite öğrencisinin bu anketleri doldurmaları sağlanmıştır ($\alpha = .864$). Bu uygulama sonucunda öğrenciler tarafından tam anlaşılabilen ifadeler yeniden düzenlenmiştir. Sonrasında sahaya çıkılarak katılımcıların anketörler aracılığıyla anketleri yanıtlamaları ile veri elde edilmiştir.

Kasım-Aralık 2015 ayları arasında 10 adet üniversite öğrencisi aracılığıyla katılımcılar ile yüz yüze görüşerek anketler doldurulmuştur. Süreç sonunda 305 anket elde edilmiş bununla birlikte uygulanacak analizlerde kayıp verinin olmaması gerektiğinden (Hair ve diğ., 2014a: 40) 30 adet anket eksik dolduruldukları gerekçesiyle geçersiz sayılarak analizlere dahil edilmemiştir. Sonuç olarak 275 adet anket üzerinden analizler yapılmıştır.

3.1. Anket Formunun Düzenlenmesi

Araştırmada Choi ve Sırakaya'nın (2005) geliştirdiği ve algılanan sosyal maliyetler (8 ifade), çevresel sürdürülebilirlik (9 ifade), uzun dönem planlama (7 ifade), algılanan ekonomik yararlar (7 ifade), toplum merkezli ekonomi (5 ifade), ziyaretçi memnuniyeti sağlama (4 ifade) ve toplum katılımını maksimize etme (4 ifade) olmak üzere 44 ifade

ve 7 boyuttan oluşan Sürdürülebilir Turizm Tutum (SUS-TAS) ölçeği kullanılmıştır. Ankette yer alan tüm ifadeler alan yazında sıklıkla kullanılan tutum ölçeklerinden biri olan 5'li Likert ölçeği ile değerlendirilmiştir (1= Kesinlikle katılmıyorum, 2= katılmıyorum, 3= ne katılıyorum ne katılmıyorum, 4= katılıyorum, 5= kesinlikle katılıyorum). Aynı zamanda ankette katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini belirlemeye yönelik ifadeler de yer almıştır.

4. Veri Analizi ve Bulgular

SUS-TAS ölçeğinin Türkçe versiyonunun değerlendirilmesinde açıklayıcı faktör analizi (AFA), güvenilirlik ve geçerlilik analizleri ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) olmak üzere birtakım analizlerden yararlanılmıştır. Yap ve Khong'a (2006: 593) göre açıklayıcı faktör analizi çok sayıda ifadenin daha yönetilebilir olmasını sağlamak amacıyla uygulanmaktadır. Açıklayıcı faktör analizine benzemekle birlikte felsefi açıdan ayrılan doğrulayıcı faktör analizi, yapıdaki değişkenlerin ne kadar iyi olduğunu test etmek amacıyla kullanılmaktadır. Kuramsal anlamda belirtilen boyutların gerçekliği ne kadar yansıttığının belirlenmesinde kullanılan doğrulayıcı faktör analizi ile önceden oluşturulan bir kuramın kabul edilmesi ya da reddedilmesi sağlanmaktadır (Hair ve diğ., 2014a: 603). Didim örnekleminde elde edilen veri aracılığıyla SUS-TAS ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlilik analizlerinin yapılmasında PASW 18 VE AMOS 20 paket programlarından yararlanılmıştır.

Katılımcılara ait demografik verinin değerlendirilmesinde frekans analizinden yararlanılmıştır. Genel olarak bir değerlendirme yapıldığında katılımcıların çoğunun erkek (%57,8), genç (%32,7) ve önlisans eğitimine (%40,7) sahip bireylerden oluştuğunu söylemek mümkündür. Katılımcıların %57,5'i ise turizm dışı alanda çalışmaktadır. Katılımcılara ait detaylı bilgiler aşağıda verilmektedir (Tablo 1).

Tablo 1: Katılımcı Profili

Demografik Değişkenler		Frekans (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	116	42.2
	Erkek	159	57.8
Yaş	20 ve altı	59	21.5
	21-30	90	32.7
	31-40	58	21.1
	41-50	42	15.3
	50 ve üzeri	26	9.5
Eğitim	İlköğretim	41	14.9
	Lise	91	33.1
	Önlisans	112	40.7
	Lisans	27	9.8
	Lisansüstü	4	1.5
Meslek	Turizmle İlgili	117	42.5
	Turizm Dışı	158	57.5

Açıklayıcı faktör analizi kapsamında KMO ve Barlett's test değerleri ile ifadelerin faktör yükleri incelenmiştir. Bu kapsamda faktör çıkarma metodu olarak temel bileşenler analizi, döndürme metodu olarak varimaks işlemleri yürütülmüştür. Faktör yükü 0.50 ve üzeri değerde olan ifadelerin (Hair ve diğ., 2014a: 114) ilgili ölçeğe ait olduğuna karar verilmiş, bu rakamın altında kalan ifadeler analizden çıkartılarak diğer ifadeler yeniden değerlendirilmiştir. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen bulgular Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2: Açıklayıcı Faktör Analizi Bulguları

FAKTÖRLER VE FAKTÖRLERE AİT İFADELER	Faktör Yükleri	Özdeğer	Açıklanan Varyans %
ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ($\alpha=,857$)		5,783	14,236
Doğanın çeşitliliğine değer verilmeli ve doğa korunmalıdır	,732		
Turizm çevreyi korumalıdır	,827		
Uygun turistik gelişim her zaman doğal habitatı korumalıdır	,807		
Toplum çevresi şu anda ve gelecekte de korunmalıdır	,789		
Turizmde söz sahibi olanlar çevresel koruma için çabalarını artırmalıdır	,697		
UZUN DÖNEM PLANLAMA ($\alpha=,790$)		2,546	11,059
Başarılı bir turizm yönetiminin ileri seviyede bir planlama gerektirdiğine inanıyorum	,692		
Turistik gelişimin planlanmasında uzun dönemli bir bakış açısına ihtiyaç duyulduğuna inanıyorum	,788		
Turizm geliştirme planları sürekli bir şekilde güncellenmelidir	,757		
Turizm endüstrisi gelecek için planlanmalıdır	,738		
ALGILANAN EKONOMİK YARARLAR ($\alpha=,767$)		1,709	10,365
Turizmin yerel halkın ekonomik durumu için faydalı olduğuna inanıyorum	,739		
Turizm, yerel ürünler için yeni pazarlar oluşturur	,745		
Topluma yeni gelir kaynakları sağladığı için turizmi seviyorum	,671		
Turizm yerel hükümetin vergi gelirlerinin önemli bir kısmını oluşturmaktadır	,728		
ZİYARETÇİ MEMNUNİYETİ SAĞLAMA ($\alpha=,778$)		1,518	9,103
Turistik işletmeler ziyaretçilerin memnuniyetinde sorumluluk almalıdır	,827		
Turizm endüstrisi ziyaretçilerine iyi kalitede turistik deneyimler sağlamalıdır	,771		
Ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılamak turistik işletmelerin sorumluluğundadır	,779		
TOPLUM KATILIMINI MAKSİMİZE ETME ($\alpha=,691$)		1,437	8,563
Bireylerin özgeçmişlerine bakılmaksızın toplumdaki herkes turizm kararlarına dahil edilmelidir	,769		
Turizmi geliştirme yönetimine toplumdaki tüm bireyler tarafından tam katılımın sağlanması gerekmektedir	,787		
Bölgede yaşayanlara turizmi geliştirme ile ilgili yönetime dahil olma fırsatı sunulmalıdır	,704		
ALGILANAN SOSYAL MALİYETLER ($\alpha=,681$)		1,305	7,118
Turizmin gelişmesiyle yaşadığım yer aşırı kalabalıklaştı	,830		
Yaşadığım yerdeki boş zaman kaynakları (etkinlikleri) turistler tarafından aşırı kullanılmaktadır	,849		
TOPLUM MERKEZLİ EKONOMİ ($\alpha=,681$)		1,120	6,589
Turistik işletmelerde çalışanların en az yarısı bölgedeki toplumdan sağlanmalıdır	,798		
Bölgede yaşayanlar turizmin faydalarından eşit şekilde yararlanmalıdır	,839		
Toplam açıklanan varyans (%): 67,034; Kaiser Meyer Olkin Ölçek Geçerliliği: ,827; Bartlett Küresellik Testi Ki kare: 2227,046; Serbestlik derecesi: 253; p değeri: ,000; $\alpha=,811$ (Cronbach's alfa katsayısı);			

Açıklayıcı faktör analizi sonrasında verideki 23 madde ile doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi kapsamında öncelikli olarak ölçeğin uygunluğunu belirlemek amacıyla uyum iyiliği indeksleri değerlendirmeye alınmıştır. Hair ve diğ.'e (2014a: 576) göre uyum iyiliği indeksleri, öngörülen model ile veri arasındaki uygunluğu değerlendiren bir ölçüttür. Bu doğrultuda yazarlar tarafından mutlak uyum indeksleri (GFI, RMR ve RMSEA), artırmalı uyum indeksleri (NFI, CFI ve RFI) ile özlük uyum indeksleri (PNFI ve AGFI) şeklinde bir sınıflandırma gerçekleştirilmektedir. Söz konusu uyum iyiliği indekslerine yönelik önerilen eşik değerler Tablo 3'te gösterilmektedir (Hooper, Coughlan ve Mullen, 2008).

Tablo 3: Uyum İyiliği İndeksleri Eşik Değerleri

Uyum İyiliği İndeksi	Eşik Değerler
RMSEA	0,08 ve altı
GFI	0,90 ve üzeri
AGFI	0,90 ve üzeri
RMR	0,05 ve altı
NFI	0,90 ve üzeri
CFI	0,95 ve üzeri
RFI	0,90 ve üzeri
PNFI	0,90 ve üzeri

Modelin uyum iyiliği indeksinin değerlendirilmesinde ki-kare (χ^2) değerinin serbestlik derecesine (df) oranı da incelenmiştir. Alan yazında χ^2/df oranının 3 ve altı değerinde olmasının kabul edilebilir bir uyuma sahip olduğu değerlendirilmiştir (Riberio ve diğ., 2014).

Doğrulamalı faktör analizi bulguları söz konusu 23 ifadeyi desteklememiştir. Bu noktada Hair ve diğ.'in (2014a: 114) önerdiği üzere faktör yükü 0.50'nin altında kalan ifadeler ölçektan çıkarılmış ve uyum iyiliği indeksleri yeniden incelenmiştir. Analiz sonucunda ölçekteki uyum iyiliği indekslerinin önerilen eşik değerlere ulaştığı gözlemlenmiştir (Tablo 4).

Tablo 4: Orijinal Model ve Önerilen Modelin Uyum İyiliği İndeksleri

	χ^2/df	Mutlak Uyum İndeksleri			Artırmalı Uyum İndeksleri			Özlük Uyum İndeksleri		
		GFI	RM R	RMSEA	AGFI	NFI	PNFI	CFI	IFI	RFI
Orijinal Model	1,576*	,906	,024	,046	,876	,855	,706	,940	,942	,825
Önerilen Model	1,379*	,972	,018	,037	,909	,906	,675	,972	,972	,874

Not: GFI: Goodness of Fit Index, RMR: Root Mean Square Residual, RMSEA: Root Mean Square Error of Approximation, AGFI: Adjustment Goodness of Fit Index, NFI: Normed Fit Index, PNFI: Parsimony Normed Fit Index, CFI: Comparative Fit Index, IFI: Incremental Fit Index, RFI: Relative Fit Index

*p<.001

SUS-TAS ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasında izlenen sonraki yol yapı geçerliliğine yönelik olmuştur. Yapı geçerliliği bir ölçeğin gerçekte ne ölçtüğü ile ilgilidir (Reisinger ve Mavondo, 2007: 47). Yapı geçerliliği, uyum geçerliliği, ayırıcı geçerlilik, yüzey geçerliliği ve nomolojik geçerlilik olmak üzere dört alt grupta incelenmektedir (Hair ve diğ., 2014a: 618). Yüzey geçerliliği ve nomolojik geçerliliğin ölçülmesi benzer şekilde gerçekleşmektedir (Hair ve diğ., 2014a: 620). Bu çalışmada her iki geçerliliğin belirlenmesinde önceki çalışmalara benzer şekilde (Sırakaya ve diğ., 2008: 416) ölçeğin turizm alanında uzman akademisyenler tarafından incelenmesi sağlanmıştır. Ayrıca anketin uygulanmasında önce üniversite öğrencileri üzerinde yapılan ön araştırma da yüzey geçerliliğinin sağlanmasında kullanılmıştır.

Ölçeğin uyum geçerliliğinin test edilmesinde öncelikli olarak ifadelerin faktör yükleri incelenmiştir. Alan yazında faktör yüklerinde ideal olanın 0.7 ve üzeri olduğu ifade edilmekte ancak 0.5 ve üzeri değerlerin de yeterli olacağı belirtilmektedir (Hair ve diğ., 2014a: 114). Tablo 5'te görüldüğü üzere ölçekte yer alan tüm ifadelerin faktör yükleri 0.6 ve üzeri olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin güvenilirliğinin belirlenmesinde alan

yazında sıklıkla ele alınan Cronbach's Alpha değerleri incelemeye alınmıştır. Cronbach's Alpha değerlerinin alan yazında da önerildiği üzere 0.70 ve üzeri olmasına dikkat edilmiştir (Hair ve diğ., 2014a: 90). Cronbach's Alpha'nın yanı sıra özellikle YEM kullanılan araştırmalarda Hair, Hult, Ringle ve Sarstedt (2014b: 101) birleşik güvenilirliğin de (CR) ölçülmesini önermektedir. CR değerinde önerilen eşik değer 0.70 ve üzeri olmakla birlikte 0.60 ve üzeri değerlerin de kabul edilebilir bir düzey olduğundan söz edilmektedir (Hair ve diğ., 2014b: 102). Bu çalışmada, ölçekteki her bir yapının Cronbach's Alpha ve CR değerlerinin kabul edilebilir düzeylerde olduğu görülmektedir (Tablo 5).

Ölçeğin uyuşum geçerliliğinin değerlendirilmesinde AVE değerleri ele alınmıştır. AVE değerlerinin 0.50 ve üzerinde olması ölçeğin uyuşum geçerliliğine işaret etmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda araştırmada yer alan boyutların uyuşum geçerliliğine sahip olduğunu söylemek mümkündür (Tablo 5).

Tablo 5: Ölçeğe Yönelik Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

İFADELER	FAKTÖR YÜKLERİ	α	CR	AVE
ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK		0,857	0,859	0,550
Doğanın çeşitliliğine değer verilmeli ve doğa korunmalıdır.	,716			
Turizm çevreyi korumalıdır.	,833			
Uygun bir turistik gelişim her zaman doğal habitata korumalıdır.	,745			
Toplum çevresi şu anda ve gelecekte de korunmalıdır.	,707			
Turizmde söz sahibi olanlar çevresel koruma için çabalarını artırmalıdır.	,700			
UZUN DÖNEM PLANLAMA		0,743	0,746	0,594
Turizm gelişim planları sürekli bir şekilde güncellenmelidir.	,772			
Turizm endüstrisi gelecek için planlanmalıdır.	,770			
ALGILANAN EKONOMİK YARARLAR		0,689	0,690	0,527
Turizmin yerel halkın ekonomik durumu için faydalı olduğuna inanıyorum.	,701			
Turizm, yerel ürünler için yeni pazarlar oluşturur.	,750			
ZİYARETÇİ MEMNUNİYETİ SAĞLAMA		0,778	0,784	0,548
Turistik işletmeler ziyaretçilerin memnuniyetinde sorumluluk almalıdır.	,787			
Turizm endüstrisi ziyaretçilerine iyi kalitede turistik deneyimler sunmalıdır.	,756			
Ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılamak turistik işletmelerin sorumluluğundadır.	,674			
TOPLUM KATILIMINI MAKSİMİZE ETME		0,702	0,722	0,568
Bireylerin özgeçmişlerine bakılmaksızın toplumdaki herkes turizm kararlarına dahil edilmelidir.	,665			
Turizmi geliştirme yönetimine toplumdaki tüm bireyler tarafından tam katılımın sağlanması gerekmektedir.	,833			
ALGILANAN SOSYAL MALİYETLER		0,681	0,685	0,522
Turizmin gelişmesi nedeniyle yaşadığım yer aşırı kalabalıklaştı.	,777			
Yaşadığım yerdeki boş zaman kaynakları (etkinlikleri) turistler tarafından aşırı kullanılmaktadır.	,664			
TOPLUM MERKEZLİ EKONOMİ		0,681	0,690	0,530
Turistik işletmelerde çalışanların en az yarısı bölgedeki toplumdaki sağlamalıdır.	,804			
Bölgede yaşayanlar turizmin faydalarından eşit şekilde yararlanmalıdır.	,643			

Orijinal SUS-TAS ölçeğinin Didim örneğinde geçerlilik ve güvenilirlik testinin yapıldığı bu çalışmada yapının ayırıcı geçerliliğinin belirlenmesinde Bagozzi, Yi ve Philips'in (1991) önerdiği analiz tekniği kullanılmıştır. Buna göre yapıdaki AVE karekök değerlerinin korelasyon değerlerinden yüksek olması aynı zamanda değerlerin

0.90'dan düşük olması gerekmektedir. Bu araştırmada AVE karekök değerlerinin 0.90'dan düşük olduğu ve yapılar arasındaki korelasyon değerlerinin de AVE karekök değerlerinden düşük olduğu tespit edilmiştir (Tablo 6).

Tablo 6: Tanımlayıcı İstatistikler, Korelasyon ve AVE karekök Değerleri

	$\bar{X}$	σ	ASM	ÇS	UDP	AEY	ZMS	TKM	TME
ASM	2.165	,783	0,72						
ÇS	4.465	,437	,041	0,74					
UDP	3.340	,548	-,070	,283	0,77				
AEY	4.383	,575	-,172	,327	,360	0,72			
ZMS	4.426	,540	-,067	,370	,276	,282	0,74		
TKM	3.958	,703	-,265	,145	,209	,191	,207	0,75	
TME	4.194	,633	-,155	,208	,253	,310	,214	,295	0,72

$\bar{X}$: Aritmetik ortalama, σ : Standart sapma, $\sqrt{AVE}$ değerleri diyagonal ve kalın olarak belirtilmiştir.

Araştırma bulguları SUS-TAS ölçeğinin Türkçe versiyonunda güvenilir ve geçerli olduğunu göstermektedir. Analiz sonuçlarına göre Didim'de yaşayan yerel halkın sürdürülebilir turizme yönelik tutumunda çevresel sürdürülebilirlik ($\bar{X}$ = 4.465) boyutunun en fazla ilişkili olduğunu söylemek mümkün olmaktadır. Bununla birlikte algılanan sosyal maliyetler ($\bar{X}$ = 2.165) boyutu yerel halkın turizmin sürdürülebilirliğinde en az ilgi gösterdiği konu olmuştur (Tablo 6).

5. Sonuç ve Öneriler

Sürdürülebilirlik anlayışı turizm endüstrisindeki etkinliklerin çekim yerindeki ekonomiye, sosyo-kültürel yapıya ve doğal çevreye etkilerini incelemektedir. Bu etkilerin çekim yerinde yaşayan yerel halktan soyutlanması beklenemez. Yerel halk turizm endüstrisinin bölgedeki faaliyetlerinden etkilendiği gibi bu faaliyetlerin sonuçlarını etkileme gücüne de sahip bulunmaktadır. Dolayısıyla yerel halkın turizm endüstrisinin sürdürülebilirliğine yönelik tutumları çekim yerindeki turizmin sürdürülmesi ve gelişimi açısından önem taşımaktadır. Konunun önemini farkında olarak alan yazında yerel halkın turizmin sürdürülebilirliğine yönelik tutumunu incelemek için ölçüm araçları geliştirilmiştir. Bu konudaki girişimlerden biri Choi ve Sırakaya'nın 2005 yılında ortaya koyduğu sürdürülebilir turizm tutum ölçeğidir. Zaman içerisinde ölçeğin çeşitli araştırmacılar tarafından güvenilirlik ve geçerlilik çalışmalarının yürütüldüğü görülmektedir. Bu çalışmada orijinal SUS-TAS modelinin farklı bir zamanda ve yerde olmak üzere Didim yerel halk örneğinde geçerlilik ve güvenilirlik testleri yapılmış ve söz konusu çalışmalara ek olarak SUS-TAS ölçeğinin zenginleştirilmesine katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Geliştirilen bir ölçeğin başka bir kültüre uyarlanmasında geçerlilik ile ilgili kayıpların olması muhtemeldir. Bir kuramın değerlendirilmesinde geçerli bir ölçeğin kullanılması kritik bir öneme sahiptir. Dolayısıyla SUS-TAS ölçeğinin geçerlilik çalışmaları hem sürdürülebilir turizmle ilgili analizlerde turizm akademisyenlerine yardımcı olmakta hem de turizm politikaları ile ilgilenen tüm örgütlere sürdürülebilir turizmin gelişimine yönelik yerel halkın tutumunun değerlendirilmesinde katkıda bulunmaktadır (Sırakaya ve diğ., 2008). Bu çalışma ile Choi ve Sırakaya'nın 2005 yılında geliştirmiş oldukları SUS-TAS ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlilik çalışmaları genişletilmektedir.

Araştırma bulguları yedi boyuttan oluşan SUS-TAS modelinin geçerli olduğunu kanıtlamaktadır. Beraberinde 44 ifadeye sahip olan SUS-TAS ölçeği Didim

örnekleminde 18 ifade ile desteklenmiştir. Dolayısıyla bulgular doğrultusunda SUS-TAS ölçeği bir turizm çekim yerinin yerel halkın turizmin sürdürülebilirliğine yönelik tutumlarının değerlendirilmesinde yararlı bir ölçüm aracı olarak ifade edilebilir. Sonucun önceki araştırmalar ile örtüşüğünü söylemek mümkündür (Riberio ve diğ., 2014; Sırakaya ve diğ., 2008; Sırakaya ve Gürsoy, 2013; Yu ve diğ., 2011). Bir diğer deyişle bu çalışma daha önce yapılan çalışmalara benzer şekilde SUS-TAS ölçeğinin güvenilirlik ve geçerliliğini onaylamaktadır.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular turizmde sürdürülebilir ilkelerin benimsenmesi noktasında Didim'de yer alan çekim yeri yöneticilerine ve yasa düzenleyicilere bir görüş sağlaması açısından önemlidir. Yasa düzenleyicileri ve çekim yeri yöneticileri, SUS-TAS ölçeği aracılığıyla yerel halkın turizmin sürdürülebilirliği ile ilgili tutumlarına yönelik daha iyi bir anlayış geliştirebilirler. Örneğin, araştırma bulgularına göre çevresel sürdürülebilirlik ($\bar{X} = 4.465$) boyutu Didim'de yaşayan yerel halkın turizmin sürdürülebilirliğine yönelik tutumunda en önem verdikleri konu olmuştur. Buna göre Didim'de yaşayan yerel halk için turizm endüstrisi çevreyi ve doğal habitatı korumalı ve bunu şu anda ve gelecekte de sürdürmelidir. Bununla birlikte algılanan sosyal maliyetler ($\bar{X} = 2.165$) boyutu yerel halkın en az ilgi gösterdiği konu olmuştur. Bir diğer deyişle turizm etkinlikleri ile beraber ortaya çıkan kalabalıklaşma gibi unsurlar yerel halkı rahatsız edecek bir düzeyde değildir. Ayrıca yerel halk ziyaretçi memnuniyetinin sağlanması konusunda hassasiyet göstermekte ve endüstri ile birlikte elde edilen ekonomik yararların farkında olarak toplum merkezli bir ekonomiyi desteklemektedir. Didim'de yaşayan yerel halk sürdürülebilir turizm politikalarında toplum katılımının sağlanması gerektiğini düşünmektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda çalışmada aşağıdaki öneriler sunulmaktadır:

- Öncelikli olarak bir çekim yerinde yaşayan yerel halkın turizmin sürdürülebilirliğine yönelik tutumunu değerlendirmede SUS-TAS ölçeği kullanılarak güvenilir ve geçerli sonuçlar elde edilebilir.
- Çekim yerinde turizmin sürdürülebilirliğinde çevrenin korunması konusuna azami özen gösterilmesi gerekmektedir.
- Çekim yerindeki turizmin geliştirilmesinde ve bununla ilgili oluşturulacak politikalarda yerel halkın desteği alınmalıdır.
- Çekim yerine gelen turistlerin memnuniyetinin sağlanmasında yerel halk ve turistik işletmeler birlikte hareket etmelidir.
- Turizmin sürdürülebilirliğinde yerel ekonomiyi canlandırarak uygulamalara yer verilmelidir.

Bu araştırmada yer alan sonuçların zaman ve çekim yeri seçimi açısından farklılık gösterme durumu olduğunu söylemek mümkündür. Çalışmada örneklem seçiminde kolayda örnekleme yöntemi seçilmiştir. Gelecekteki araştırmalarda tesadüfi örneklem yöntemi kullanılarak araştırma yürütülebilir. Benzer bir durum araştırmanın farklı bir zamanda yapılması açısından da geçerlidir. Gelecek çalışmalar yerel halkın sürdürülebilir turizm yönelik tutumu ile sürdürülebilir turizmi destekleme davranışı arasındaki ilişkiyi inceleyebilir. Aynı zamanda yerel halkın tutumu ile davranışsal niyeti arasındaki ilişki de ileriki araştırmalara önerilen bir diğer bakış açıdır. Yine SUS-TAS ölçeğinin demografik özelliklere göre farklılıkları da sonraki araştırmaların inceleyebileceği bir yaklaşım olarak görülmektedir.

6. Kaynakça

Balaguer, J. ve Cantavella-Jorda, M. (2002), Tourism As A Long-run Economic Growth Factor: The Spanish Case, *Applied Economics*, 34(7), ss. 877-884.

- Bardakoğlu, Ö. (2014), Sürdürülebilir Turizm ve Planlama, içinde Metin Kozzak (Editör) *Sürdürülebilir Turizm Kavramlar-Uygulamalar*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Birleşmiş Milletler Çevre Programı (2009), Sustainable Coastal Tourism, An Integrated Planning And Management Approach, *United Nations Environment Programme*.
- Bagozzi, R. P., Yi, Y. ve Phillips, L. W. (1991), Assessing Construct Validity In Organizational Research, *Administrative Science Quarterly*, 36(3), ss. 421-458.
- Choi, H-S C.ve Sırakaya, E. (2005), Measuring Residents' Attitude Toward Sustainable Tourism: Development Of Sustainable Tourism Attitude Scale, *Journal of Travel Research*, 43, ss. 380-394.
- Crick, A. P. (2003), Internal Marketing Of Attitudes In Caribbean Tourism, *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 15(3), ss. 161-166.
- Çavuş, Ş. ve Tanrısevdi, A. (2003), Residents' Attitudes Toward Tourism Development: A Case Study In Kuşadası, Turkey, *Tourism Analysis*, 7, ss. 259-269.
- Demiröz, D. M. ve Ongan, S. (2005), The Contribution Of Tourism To The Long-run Turkish Economic Growth, *Ekonomicky Casopis*, 9, ss. 880-894.
- Dritsakis, N. (2004), Tourism As A Long-run Economic Growth Factor: An Empirical Investigation For Greece Using Causality Analysis, *Tourism Economics*, 10(3), ss. 305-316.
- Duman, T. ve Öztürk, A. B. (2005), Yerli Turistlerin Mersin Kızkalesi Destinasyonu Ve Tekrar Ziyaret Niyetleri İle İlgili Algılamaları Üzerine Bir Araştırma, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 16(1), ss. 9-23.
- Dyer, P., Gürsoy, D., Sharma, B. ve Carter, J. (2007), Structural Modeling Of Resident Perceptions Of Tourism And Associated Development On The Sunshine Coast, Australia, *Tourism Management*, 28, ss. 409-422.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. ve Anderson, R. E. (2014a), *Multivariate Data Analysis*, Seventh Edition, England: Pearson New International Edition.
- Hair, J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C. M. ve Sarstedt, M. (2014b), *A Primer On Partial Least Squares Structural Equation Modeling (PLS-SEM)*, California: Sage Publications Inc..
- Harrill, R. (2004), Residents' Attitudes Toward Tourism Development: A Literature Review With Implications For Tourism Planning, *Journal of Planning Literature*, 18(3), ss. 251-266.
- Hooper, D., Coughlan, J., ve Muller, M. (2008), Structural Equation Modelling: Guidelines For Determining Model Fit, *Electronic Journal of Business Research Methods*, 6(1), ss. 53-60.
- Gürsoy, D., Jurowski, C. ve Uysal, M. (2002), Resident Attitudes A Structural Modeling Approach, *Annals of Tourism Research*, 29(1), ss. 79-105.
- Gürsoy, D. ve Rutherford, D. G. (2004), Host Attitudes Toward Tourism An Improved Structural Model, *Annals of Tourism Research*, 31(3), ss. 495-516.
- Keogh, B. (1990), Public Participation In Community Tourism Planning, *Annals of Tourism Research*, 17(3),ss. 449-465.
- Ko, D-W ve Stewart, W. P. (2002), A Structural Equation Model Of Residents' Attitudes For Tourism Development, *Tourism Management*, 23, ss. 521-530.
- Kozak, M. A. ve Bahçe, A. S. (2009), *Özel İlgi Turizmi*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Lindberg, K. ve Johnson, R. L. (1997), Modeling Resident Attitudes Toward Tourism, *Annals of Tourism Research*, 24(2), ss. 402-424.
- Nelson, J. G. (1993), An Introduction To Tourism And Sustainable Development With Special Reference To Monitoring, İçinde J. G. Nelson, R. Butler ve G. Wall (Editörler), *Tourism and Sustainable Development: Monitoring, Planning and Managing Waterloo*, Canada: Department of Geography Series, ss. 3-23.
- Oh, C-O. (2005). The contribution of tourism development to economic growth in the Korean economy, *Tourism management*, 26, 39-44.

- Reisinger, Y. ve Mavondo, F. (2007), Structural Equation Modeling, *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 21(4), ss. 41-71.
- Riberio, M. A., Silva, J. A. ve Valle, P. O. (2014), Measuring Residents' Attitude Towards Sustainable Tourism: The Validity Of Sustainable Tourism Attitude Scale (SUS-TAS) In Cape Verde Islands, *TTRA International Conference: Tourism and the New Global Economy*, 282-294.
- Sırakaya, E., Jamal, T. Ve Choi, H. S. (2001), Developing Tourism Indicators For Destination Sustainability, İçinde D.B. Weaver (Editör), *The Encyclopedia of Ecotourism*, NewYork: CAB International, ss. 411-432.
- Sırakaya, E., Ekinci, Y. ve Kaya, A. G. (2008), An Examination Of The Validity Of SUS-TAS In Cross-cultures, *Journal of Travel Research*, 46, ss. 414-421.
- Sırakaya, E. (1997), Attitudinal Compliance With Ecotourism Guidelines, *Annals of Tourism Research*, 24(4), ss. 919-950.
- Sırakaya, E. (2008), Concurrent Validity Of The Sustainable Tourism Attitude Scale, *Annals of Tourism Research*, 34(4), ss. 1081-1084.
- Sonuç, N. (2014), Sürdürülebilir Turizm: Tanımı ve İçeriği., İçinde Metin Kozak (Editör), *Sürdürülebilir Turizm Kavramlar-Uygulamalar*, Ankara:Detay Yayıncılık. ss.14-28.
- Sırakaya, E. ve Gürsoy, D. (2013), Predictive Validity Of The Sustainable Tourism Attitude Scale-SUSTAS, *Tourism Analysis*, 18(5), ss. 601-605.
- Tosun, C. (1998), Roots Of Unsustainable Tourism Development At The Local Level: The Case Of Urgup In Turkey, *Tourism Management*, 19(6), ss. 595-610.
- UNWTO (2016), Sustainable Development Of Tourism <http://sdt.unwto.org/content/about-us-5> Erişim tarihi: 30.01.2016
- Valle, P.O., Mendes, J., Guerreiro, M. ve Silva, J. A. (2011), Can Welcoming Residents Increase Tourist Satisfaction? *An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 22(2), ss. -277.
- Yap, B. W. ve Khong, K. W. (2006), Examining The Effects Of Customer Service Management (CSM) On Perceived Business Performance Via Structural Equation Modelling, *Applied Stochastic Models in Business and Industry*, 22, ss. 587-605.
- Yu, C-P, Chancellor, H. C. ve Cole, S. T. (2011), Measuring Residents' Attitudes Toward Sustainable Tourism: A Reexamination Of The Sustainable Tourism Attitude Scale, *Journal of Travel Research*, 50(1), ss. 57-63.
- Zhang, Y., Cole, S. T. ve Chancellor, C. H. (2014), Facilitation Of The SUS-TAS Application With Parsimony, Predictive Validity, And Global Interpretation Examination, *Journal of Travel Research*, ss. 1-14.